

הלכות תענית סימן תקסח

מה באר הגולה

ל' מיקנא יתבי ורבי
העני
כ' באר
ל' הפורסי בש
נאביה מ' השוכה
ג' הירי' לרעהו
נ' אנה מרדכי
שפאל יום שבת בו
אבו שבתה כ'
ס' מנציק פולש לא

המתענה תענית הלום בשבת. (לה) ועין לעיל סימן רפח סעיף ד: ו (לט) אין תענית צבור בבבל לאסור במלאכה ולהפסיק מבעוד יום אלא תשעה באב בלבד, (מ) יהלךף יחיד שקבל עליו תענית לא תישנן שמא תענית צבור קבל עליו, ומתוך ככלו, לומבל מקום לכתחלה טוב לומר בשעת קבלת תענית 'הריני בתענית יחיד לפניך מחר': ז לשארע יום (מא) שמת אביו או אמו באדר והשנה מעברת, י'תענה (עו) וטו) באדר שני: הגה ויש אומרים ד'תענה בראשון (מהר"ל ומהר"י מינץ), אם לא שמת בשנת העבור באדר שני דאז נוהגים להתענות בשני (ת"ח סימן רצח), וכן הפנהג להתענות בראשון, (מב) מיהו, יש מהמירין להתענות (י) בשני (פסקי מהר"י בשם מהר"י כולין): ח 'אין צריך להתענות אלא (מג) ביום מיתת אביו (מד) ולא ביום (יט) קבורה: ט 'אם ארבע יום מיתת אביו בשבת או בראש-החודש, ידחה למחר: הגה

שערי תשובה

[ט] באדר. עב"ט. ועין בסמ"א ח"ב סימן עג שתספ על השי"ו, ודעתו כיון שהשנים שפתיצם פשוט קריע כולו באותה שעה, ונדוד דיעים רב המולד ביום שלשים קמיש הלכות ותקופים בתלכות קה"ח כו', נמצא יום שלשים הוא מקצת ר"ח שבו הוא המולד, וכיון שנתקב מול' ביום המולד או סמוך לו או אח"כ אי"כ אף בשנה הפאה שריח כסלו יום א' דהנו יום שלשים, ע"פ הרב ביום שלשים הוא מולד חלקה יתה לו יא"צ ביום המולד להחליק נר ולומר מדיש על אביו, וכן להפוך, אם ביום המיתת היה ר"ח כסלו ביום א' ובשנה אחרת היה כסלו שני ימים יתה לו יא"צ ביום המולד כמו בשנה ראשונה, ופסק השי"ו תמוה ד'היה משנה מיום שלשים ליום כ"ט, דאיכא פלי בי שמי"א שלו בחודש תהי יחד לאחוריו כו', ע"ט. ועין באמרי-מדותי סימן י' ששפסק דקרי השי"ו ומניא ורעמו כיון שליום זה הוא בלשון בי"א ר"ח לעולם נקבע קרי"ח, וצ"ל ונהגין דקרי' המריא קנה, ועין פתשוכה בעת-שאלו סימן עג במת אביו בשנה קטנה בער"ח אדר שני שהוא בי"ט לאדר ראשון ו'תענה בשנה פשוטה בבית פאדר ולא ככ"ט שבת, ונביא עם מדרי' הבי"ח ס"ס ת"ב שכתב בזה על מ"ש בקשר חסדים סימן חשיב משי"ח ר"ח דף טו דקאמר הלך אתי הרב שנים, ע"ש ועוד כמה תשובות בענינים אלו ו'תבארו בחלק יורד א"ת. ועין לקמן סימן הרפה בלבוש ובאר שם מ"ש

קבורה. וכן האבלות לענין י"ב חודש נמי בתחילת ימים המיתה, דהנה כאם נמשכה הרבה מן המיתה אי"צ להתאבל אלא עד תשלום השנה ביום המיתה, עין ט"ז:

משנה ברורה

אביו ואמו יברר לו יום אחרת⁴¹, אף אל ישיג גבול אחרים לומר קדיש⁴². אם מת אביו ביום ראשון בראש-החודש אדר שני, ותענה לשנה הפאה שהיתה שנה פשוטה ביום א' בראש-החודש אדר ולא ככ"ט בו⁴³, דלעולם אדר של שנה פשוטה עומד תחת אדר שני של שנה מעברת. ומי שמת אביו ביום ראשון בראש-החודש כסלו, ו'תענה הפאה היה חשון חסר בראש-החודש כסלו אינו אלא יום אחר, צריך עיון מהי ותענה, אם ככ"ט לקשון שהוא יום אחר לקני ראש-החודש כסלו, דהא לעולם יום שני עקר, שמונין למוצרות משני, ואם-כן היה יום בטירת אביו יום אחרון מחודש חשון, וגם עתה יקבע ביום אחרון לחודש זה, או ניקא דעל-פל' פנים הני שם ראש-החודש עליו ולכן יקבע יום האר-צייט עתה גם-כן בראש-חודש נולא להתענות בו, דהא אין מהענין בראש-החודש, דללקמה, אלא להדליק בו גר⁴⁴ ולומר קדיש; ומסיק המגן אברהם דאם שנה ראשונה למיתה אביו השנה היא חסרה, וכמו שכתבנו, ואם-כן צריך לא הקבע הענין עליו בנדר, יקבע האר-צייט ככ"ט לחודש חשון⁴⁵, וכמו שכתבנו השעם, אכל פ'שנה הראשונה היא גם-כן מלאה, אם-כן צריך לקבע היום בראש-החודש, ולכן אף בשנים הבאים אחריהם אף שהם חסרים יקבע בראש-החודש. (לט) ויש מאחרונים שסוברין דלעולם יקבע בראש-החודש, (מ) והעולם נוהגין כהמגן אברהם⁴⁶: ח (מג) ביום מיתת אביו⁴⁷. דהנה, דאם מח בשלשה ימים לאינה חודש, צריך להתענות בשנה הפאה גם-כן בשלשה ימים לחודש⁴⁸ זה ואף דאינו אותו יום של ימית השבוע: (מד) ולא ביום קבורה. ונאפלו (מא) בשנה ראשונה שהאבלות של י"ב חודש מתחלת מיום הקבורה, אפלו הכי יאר-צייט היא ביום המיתה; ולא מפעי אם יום הקבורה היה למתרת יום המיתה, דאז

שער הציון

(לח) ואם אינו יודע אם מת אביו באדר ראשון או בשני, תענה בשני: תדא, שובי מיקמינן האדם על חזקתו ואמרין מי מה⁴⁹, ועוד, שהרי יש אומרים שלעולם מתענין בשני ו'חא': (לט) השוכה פנים קארות והואכ בשערי-תשובה, ובספר בגד'ישע גס'פן דעתו נוטה כן; (מ) שערי-תשובה, וכן הסכים בישועת-יזקב: (מא) אחרונים:

תרגום: 1 יום השנה לפניה.

באר היטב

(טו) באדר. מי שמת אביו ביום ראשון ר"ח כסלו ולשנה הבאה חשון חסר ר"ח כסלו אינו אלא יום א', צ"ע מתי תענה, אם בבית להשון שהוא יום א' לפני ר"ח כסלו דהא לעולם יום שני עקר שמונים למוצרות משנה או ניקא דעכ"פ הרי שם ר"ח עליו; ונ"ל דאם שנה ראשונה היא חסרה יקבע בבית להשון דיום ל' הוא אמה לחודש חסר, אכל משנה ראשונה היא ג"כ מלאה אי"כ צריך לקבע היום ברי"ח ולכן אף בשנים הבאים אחריהם אף שהם חסרים יקבע ברי"ח, דה"ל כמו נדר דאליהן אחר לשון בני-אדם, ועין ט"ז ס"ק ד' ועין סימן נה ס"ו. ואם מת ביום א' דרי"ח אדר שני ותענה לשנה הפאה ביום ראשון ר"ח אדר ראשון ולא ככ"ט בו, דלעולם אדר ראשון עומד תחת אדר שני, מ"א: (י) בשניהם. עין בי"ד סימן תב ב'ש"ף הקט"ו. ובכנה"ג בשם הר"ש הלוי ס"ו פתב דיש להתענות בראשון. ובס"ח סימן תשיב פתב: אם מת אביו באדר ראשון והיה תענה בשנה פשוטה בשבת ובאדר, ע"ש, וכתב המ"א: ו'לכ"ע האבלים אי"צ לכן לו קדיש אלא פעם א', וכיצא בזה קטב המט"מ בשם רש"ל: מי שאינו יודע אם שמת בו אביו יברר לו יום אחר אף אל ישיג גבול לומר קדיש: (יח) קבורה. וכן האבלות לענין י"ב חודש נמי בתחילת ימים המיתה, דהנה כאם נמשכה הרבה מן המיתה אי"צ להתאבל אלא עד תשלום השנה ביום המיתה, עין ט"ז:

ובין יום-התפודים לסוכות, אין צריך למיתב תענית לתעניתו [פמ"ג]: (לה) ועין לעיל סימן רפח סעיף ד. שם מבאר דין מיתב תענית לתעניתו: ו (לט) אין תענית צבור בבבל. והוא הדין בכל חוץ לארץ, כדמכתה לקמן סימן תקעה סעיף י: (מ) יהלךף יחיד שקבל עליו תענית לא תישנן וכו'. מלשון זה משמע דבארץ-ישראל אם קבל עליו תענית סתם, תישנן שמא תענית צבור קבל עליו, וצריך להפסיק מבעוד יום ואסור במלאכה. ואולי דבסוים, שאין מצוי להתענות⁵³ התעניות-צבור המבארים לקמן בסימן תקעה סעיף ג, מסתמא בנותו אפתם תענית, וצריך עיון, ועין לקמן שם סעיף י מה שכתבנו בענין זה: ז (מא) שמת אביו או אמו באדר והשנה מעברת. ורעה לומר, שבשנה שמת בו אביו לא היה השנה מעברת⁵⁴, ובשנים הבאים אחר-כך אחרמי שנה מעברת, דעת המספר דהנהגה אדר הוא אדר שני⁵⁵, ויש אומרים להפך⁵⁶, וגם יש בענינו טעם דאין מעבירין על המצות: (מב) מיהו, יש מהמירין להתענות בשניהם. עין במגן אברהם שפסק דאם קבל עליו בנדר להתענות יום שמת בו אביו או רבו, מחיב להתענות בשניהם, דכן הוא העקר לדינא⁵⁷ (וכן פתב הגר"א), אכן אם לא קבל עליו בפרוש רק מצד מנהגא⁵⁸, שמתנהג להתענות יום שמת בו אביו ואמו, אין צריך להתנהג לעולם אלא כמו שנהג בפעם ראשונה כשמתרמי לו השנה מעברת, דמעקרא אדעתא דהכי קבל עלה, אכן בפעם ראשונה גופא אם פא למלך פיצד לעשות, הנכון לומר לו (ל) שתענה בשניהם (אכן אם קשה לו להתענות בשניהם⁵⁹, נראה עש"כ יותר שיברר לו אדר הראשון, דכן הוא המנהג), אכן האבלים אין צדיכין למן לו קדיש אלא פעם אחד⁶⁰, וכיצא בזה פתבי בשם רש"ל: מי שאינו יודע אם שמת בו

מילואים הלכות תענית סימן תקסח המשך מעמוד קודם

לאומרו. והעורך השלחן (סי' רפא סי' ז) כתב שהנהגים לאומרו כל שבת לא חששו למגיא הנ"ל.

ובענין המנהג שנהגו לשיר בשמחת תורה זמירות והאמונה, כתב בהגהות המרים בנעט (על השריע סי' תרטט, מודפס בסוף חידושי למסכת ברכות) שלדעת המן אברהם אין לאומרו. אכן, כמעשה רב לגריא (אות ר"ג) כתב שהגריא מהג לאומרו ברובה וקול זמרה בשמחת תורה, וביאר בזה הגרי"ם גרוס (פסקים ותשובות אלול תשרי, סי' טז) שמה שאין לאומרו בציבור הוא דוקא כשאומרו בתורת תפילה בציבור, ומחמת שבחיו העמוקים, ולכן רק ביום מפור מותר, כיון שאנו אנוחו בתורת מלאכים, אבל כשאנו אומרו בתורת תפילה בציבור, מותר, ולכן בשמחת תורה שאין אומרים אותו בתורת תפילה אלא כשירושב, מותר לאומרו.

(17) וראה שו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' קה) הלכות שלמה (תפלה פי"ז ארחות הלכה הע' 2).

ולענין מה שהציבור מפסיקים ביונה' באמירת י"ג מידות בעת קריאת התורה שבתענית ציבור, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תקסו סי' ג).

(15) ואם יש לו ניגון שבו הוא רגיל ללמוד פסוקים אף שאינו קוראם בטעמי המקרא, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שרשאי לקרוא בו את הי"ג מידות, שגם באופן זה אינו נראה כמתפלל. וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרטט סי' ו).

(16) ומה שנהגו לאומרו כל שבת בסדר פסוקי דמורה [למסח ספרד], כתב האשל אברהם (בוטשאטש, סי' רפא סי' א) שדוקא בדרך עראי אסור אבל בקביעות מותר לאומרו בציבור. וביאר בשו"ת שבת הלוי (ח"ו סי' טו) שכיון שאומרים אותו כל שבת מעשה כחלק מהתפילה ומותר לאומרו, אבל כשאומרים אותו בדרך עראי, דהיינו דרך שיר ודבוקות לא יאמרוהו בציבור, אלא רק ביום מפור, אך כתב שמימי עדיין צריך עיון. והוסיף, שבליקוטי מהרי"ח (סדר תפילת שבת) כתב שיש שאומרים אותו קודם י'הודו', שאו הוא בגדר תפילת יחיד שמתור

הלכות תענית סימן תקסח המשך מעמוד זה

שבו נמצא, כיון שהיתה לו חזקת חיים, ומספק יש לומר שמת בזמן המאוחר יותר [וראה שם שם כמת בבין השמשות היארצייט הוא ביום שלאחריו].

ומי שידוע לו רק את השנה שבה נפטר אביו, כתב בקיצור דברי סופרים (עמי' תשכ"ב סי' כח) שלפי דברי החכמת אדם, לכאורה יש לקבוע את היארצייט ביום האחרון של השנה, וכן דעת הגרי"ה קניבסקי (תורת המועדים סי' ז).

[משנ"ב סי' מג]

ביום מיתת אבינו (48) וכו', פ"ש"ש"ש ק"מ ל'ה'ש"ש(49).

(48) וכשבזמן פטירת המת נמצא האבל בארץ אחרת ששם התאריך באותו זמן הוא יום לפני או יום אחרי התאריך שבמקום הפטירה, כתבו הגרי"ם טוקציניצקי (גשר החיים ח"א סוף פ"ב) ובשו"ת חלקת יעקב (י"ד סי' ר"ג) שיש לשמור את היארצייט כפי התאריך שהיה או במקומו של הנפטר, וביאר החלקת יעקב שהוא משום שנהגו שהטעם העיקרי לשמירת היארצייט הוא לכפרה לנפטר וילא מחמת שהורע מולו של האבל, שהרי נתירשלו רבים בענין התענית ונזכרים בעיקר בלמוד משניות וקריש שהם תועלת לנפטר, ואכן מי שנהג להתענות ביום היארצייט, כתב (שם) ראוי שינהג היארצייט גם ביום השני, שהרי הוא חושש גם לטעם שבימים זה הורע המול שלו.

(49) ומי שיש לו יארצייט בחנוכה, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרפ"ד סי' ד) ד"ה ואם טעה) שלא יחשב לפי ימי החנוכה אלא לפי ימי החודש, שהרי לפעמים ראש חודש טבת הוא יום אחד ולפעמים שני ימים.

ולענין הדלקת נר יארצייט כשחל ביום טוב, כתב בביה"ל לעיל (סי' תק"ד סי' ד"ה נ"ר) שאם לא הדליק בערב יום טוב ידליקו בחדר שאוכל בו, כיון שיש בו משום חוספת אורה, ויותר טוב שידליקו בבית הכנסת, ובשעת הדחק יתכן שיש להתיר בכל אופן שהוא, משום שדוא כעין נר של מצוה לכבוד אבותיו.

ואם הל היארצייט בשבת ונוצר בבין השמשות של ערב שבת שלא הדליק נר יארצייט, כתב לעיל (סי' רס"א סי' טו) שמתור לומר לנכרי להדליק נר בעבורו, שמאחר שהעולם נוהרים בו נחשב לצורך גדול.

(45) מדברי המגיא מבואר שגם כשנה שבה יהיה חשון מעובר ישרא היארצייט בכ"ט בחשון, כפי שנקבע בשנה הראשונה, אמנם המטה אפרים (י"ד קדיש יתום שער ג סי' א"ף למטה סי' ז) פסק בדבריו, וכתב שאף שאין לוח מדברי המגיא, מימי ראוי להחמיר על עצמו לנהוג גם ביום ל' חשון ואם אין שם אבלים אחרים.

(46) אמנם לענין בר מצוה, כתב לעיל (סי' נה סי' מה) שמי שנטל בר חשון ובשנה שבה נהיה בר מצוה חודש חשון הוא חסר, אינו נעשה בר מצוה עד א' סליו, שאז כבר עברו י"ג שנים שלמות.

[שעה"צ סי' ק לח]

מוקמינן קאדם על סקתין ואקרינן מי קנה(47).

(47) ומטעם זה, אם ידוע באיזה חודש נפטר אבל לא ידוע באיזה יום, כתב החכמת אדם (כלל קע"א סי' א) שיקבע את היארצייט ביום האחרון של אותו חודש. וכן מי שנמצא מת ולא ידוע מתי נפטר, כתב בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ג סי' קנ"א) שהיארצייט הוא ביום

הלכות תענית סימן תקע"א תקע"ב המשך מעמוד זה

[שעה"צ סי' ב]

דינהין קאינא פה פסקייהו(4) וכו', שאין לוח מדברי השלחן ערוך(5).

(4) שכתבו פסקי התוספות (תענית פ"א אות כו) שעכשיו כיון שאין אנו בארץ ישראל גם ציבור הריהו כיוחד, ולכן נוהגים להפסיק את התענות אם הזדמן להם ראש חודש או פורים, ומתענים במקום זה יום אחד.

(5) אמנם, במשנ"ב לעיל (סי' ת"ח סי' ד) העתיק את דברי המגיא שעכשיו דין הציבור כדן יחיד ומפסיקים בראש חודש ומשלימים ביום אחד.

[משנ"ב סי' ד]

אף אם התחילו מפסיקין(6).

(3) אמנם, לעיל (סי' ת"ח סי' ד) כתב שבאופן זה לא העלו על דעתם שתחול אחת התענות בראש חודש, מתענים ומשלימים, כיון שלא רצו במכות לעקור דין ראש חודש. והוסיף בשעה"צ שם (סי' ה) שאף שכתב השערי תשובה (כאן סי' ב) שבאופן זה מפסיקין מן הדין, מימי בריטביא (תענית ט, ב ד"ה אין גורין) ובטור (סי' ת"ח) משמע להיפך.

הלכות תענית בימן תקסח

ואין נוהגין בן, אלא (מה) אין מתענין כלל, (מי) וכן בשאר ימים שאין בהם (יט) [עין פתח: י' הנודר לילך על קברי צדיקים שבמקום פלוני ותעכב ימים רבים, ואחר כך ארע שהשכירוהו ללכת שם, (מו) די (כ) וכן בתליכה זו: לא הנודר לצום כיום ימים רצופים (מה) וארע בהם תענית חובה, (כא) (נט) עולין לו: יב זקל השרוי מתענית, בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו, בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם, הרי זה לא ינהג עדונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח טוב לב, (ג) אלא (כג) דואג ואוגן, פענן שנאמר מה יתאוגן אדם חי:

ע סטוריל הקטנה
פ שם מפשנה ושרא
יבאין תי חובה
שמה מנדרים חובה
וכי דוקא קפא
דמגינה צ רפסי
רפא *

באר היטב

(יט) פתח: ויהי אם ארע לו בירת מילה של בנו ביום ההוא דייט שלו הוא ולא יתענה, ואם רוצה להתענות איצ להשלים, ט"ו, ע"ש. טוב להתענות יום שמח בו רבו חסדקה כי חסד בכבודו יותר מצדו, של"ה: (כ) בתליכה. ואם נדר להוציא עשרה ימים ודברים לתליכה זו ואח"כ השפירוהו ללכת שם לא יצא י"ח, מהר"ל, ט"א: (כא) עולין, כתב המ"א: מי שנגיל להתענות עשרת ימי תשובה ארבע בהם יום שמח בו אביו או אמו בין ר"ה ל"ח, איצ להתענות ה' ימים לפני ר"ה מידו הטה אצום גדליה י"ח שהם חובה ועולין לו, ואם לם שבת אביו הוא לפני ראש השנה בימי הפליחה צריך להתענות ד' ימים חוץ מיום ההוא דהא לא קבע אלו פוקא, ואם חל ביום ראשון של סליחות או בער"ה איצ ר"ה ביום ה' דליכא אלא ד' ימים וכל יום המיתה ביום ב' אם אמר שצריך להתענות יום אחד בשבוע שלפני זה או לא וניל דאיצ להתענות, והיה אם צור קהל תענית באותו שבוע עולה לו ואיצ להתענות יום אחד נגדו. קהל שגור להתענות ב' וחי' כל ימות הפסח וכל ימי חג המזות שכל ב' או ה' ימים שלק רביעי נארע י"ח במסמו לקיח' בה' או שארע תענית בה"ב שאמר הק"ח שבלא"ה מתענים, צ"ע אם צריכים אותם שנהגו יום בהם להתענות יום ב' שאחריו או נימא מזלחה גרם, וניל פיון דצריכים להתענות לשם תשובה צריכים להתענות יום אחד: ואפלו כי שרגל להתענות ער"ה נארע ביום ב' אין עולה לו, ודבר שכתובה אינו כא אלא מן חתני, אבל מי שרגל להתענות בה"ב בלא הכי פשיטא דעולה לו, מ"א, ע"ש: (כג) דואג, וישמר עצמו מן הכעס, ואם יש לו מורים נעשה בצממיה ובנחת ביותר, ולא יאכל בלילה קדם התענית יותר מהרגל שלו, הסד לצדקה:

שערי תשובה

בה: [יט] פתח: עשהו בשם הש"י, ומקורו: קמב רבם הפנהו המסותל לא שלמו, ע"ש. וכן בפס"א ח"ב סימן צח בלחן שיש לו יארצ ויבין זה נסן לו בן לפירות מקרב לנשלים לפי מ"ש המג"א סימן תקסח בשם הש"ך ביום תענית צבור נהנים ללכות ביום כ"ו, אפי"ן גם כאו צריך להשלים וספדין יתנה ביום וסבכה על הין רבין אחר, וליד למילה ביום התענית שמטעים לודוק, דהם לא אפשר בענין אחר, ואם רוצים שהיה על קצרות מצוה נעשה הפדין אמוד למנוח ותפתין שלום תעניתו וביא על השעירה פלוגה, ע"ל. ופאפ"א שאין יארצ דוקא לתענית צבור, וכמב"א ס"ק יט דברית מילה וזוהר יארצ. עין לעיל סימן תקט"ו בשם מיט דבשריו הכן הפתיח נהאב לא שלמו כטי"ב שנקטה ע"ש וכי"ש ב"א"צ, וכן מ"ש שם בסימן תקט"ו, וכן בבניא המב"א דפרי"ן הן שתי"ם זמנו סעודה קצנה היא וספיר שם לאכל בתענית בה"ב או בעשיית תורה החיה יארצ, ולענין דאף אם נהנה יום פרי"ן הן שאין הפתיח לאכל, הל"מ הפתיח קביע לה זמנא נגדו שגרי אין כדו' לדחותו ליום אחר פיון נלאו דבריה מלאו טלמא, ובא"י (הפתיח) וסב"ן צ"ע, ש"ש המג"א פירוש תי"ם פרי"ן הפתיח י"ל כחלו"ן לדחותו יותר צ"ע, ודעה מנהג לא משתתן ומיום לא יאילך קל יוקא ופנה הוא כמו ביום לא יארצ בה"ב שצ"ב וכן צריך וחי' שלא יתשל בדבר, רצ"ע, ועין לקמן סימן תקנ"ג בשל"א אברקם בשם תשובת דבר"ט"ש דתתן אין סתעפה יארצ ב' ימי המשתה, ע"ש, נראה שאם ארע לו שנה סעודה מצוה ביום יארצ ופסיחה שלא יתענה ובוא קמם בענינה ולא רצה סתת דאיצ ולולי זה היה נמנה עשהו, מ"י קבע עליו פניו וכן פסעיה מנהג לא יאכל, ואי אכרבי לה יום יארצ נארע ע"ש לי ס"מ כיצא בה אחר וצריך סנהג, ולכן יש לנהר כש"ש ס"ס ביום יארצ ודעה להסתי על עצי"ב ולהתענות ביארצ ה' יאמר שעשהו בן בלי קבלה נגדו ואו פשם אחר יתנה מ"י בלא התנה: [כ] בתליכה, עין בה"ט, ועין ברי"ו בשם פ"י האר"ן ח"א בה"ב

משנה ברורה

צ"ל: ידו נדר, כגון שנדר לצום בשני ימים ואחר כך נדר לצום ארבעים ימים, (נט) אין שני ימים עולה לו, דהם שני ימים נאם לא שיאמר (ג) דכנתו הנה שיעלה בשבוע הארבעים, ומכל מקום מי שנגיל מקבר להתענות עשרת ימי תשובה, יתיר גבי"ן קצין נדר, ואחר כך נדר בט"ו קאב להתענות ארבעים יום רצופים, (כא) עולין לו העשרה ימים בתוך חשבון הארבעים, ודאי כנתו נדר ארבעים יום שעלה משה בקר, כמו שכתוב סעיף ד, ואפי"ן הני לה באלו אמר ארבעים יום אלו, דפשוט דאפלו הנה בהם כמה תעניתים עולים לו, (כג) מי שנגיל להתענות עשרת ימי תשובה נארע יום שמח בו אביו בין ראש השנה ליום הכפורים, אין צריך להוסיף להתענות חמשה ימים לפני ראש השנה, מ"י דתני אצום גדליה יום הכפורים שהם חובה ועולין בתוך העשרה ימים: ואם יום שמח אביו הוא לפני ראש השנה בימי הפליחה, צריך להתענות ארבעה ימים (ג) חוץ מיום ההוא: ואם חל ביום ראשון של סליחות או בערב ראש השנה, אין צריך להתענות כנגדו יום אחד, (ד) דמיים אלו הם קבועים לעולם בתוך העשרה ימים: יב (ג) אלא דואג ואוגן, וישמר עצמו מן הכעס, ואם יש לו משא ומתן נעשה בצממיה ובנחת ביותר, שלא יבוא לכלל פעם:

שער הגיזין

(נט) משא ומתן נעשה ביותר, וכן הפסיק הת"י אדם, ומה דאמרין שצממיה האבלות אחר הנארצ"י, דוקא קשה יום הקבורה אחר איה ימים, אבל אם יום הקבורה לא נחאחר, רק שהוא לא שפיע ממיכת אביו רק אחר איה זמן, לכלי עלמא נוהג ח"ב חדש של אבלות מיום הפיחה וחי' ושי"א: (נד) ש"ך דדרי"הם: (נט) ט"ז ושי"א: (מו) פני אברקם בשם פ"י: (מז) ואפשר דאם יוציא העשרה ודברים לצדקה וצ"א קנה [פמי]: (מח) טובח ממך אברקם: (מט) מגן אברקם ואלה רבה, וקלא לשלטיגבו"ים: (נ) אלה רבה: (נא) מגן אברקם ושי"א: (נב) פני אברקם ופשוט: (נג) דהא אינו סתוד להתענות איה ד' ימים [מ"א]: (נד) מגן אברקם, וכמה שוד שאם חל ראש השנה ביום ה' דליכא אלא ד' ימי הפליחה וכל יום המיתה ביום ב', מסתברא דבה גבי"ן אין צריך להתענות יום אחר, עין שם, והוא הדין אם פזרו הצבור תענית באותה שביע עולה לו: תרומ: 1 יום השנה לשינה.

הלכות מענית סימן תקסח

ביאורים ומוספים

[משניב ס"ק מד]

לעולם ביום המיתה קבצונו⁵⁰ וכו', בשנה ראשונה גם כן ביום הקבורה⁵¹.

50 וכדעה זו כתב בביה"ל לעיל (סי' קלב בקונטרס "מאמר קדישין") בסתם, שהיארציית הוא ביום המיתה, גם בשנה הראשונה. ולענין יום הפסקה, ראה מה שכתבנו שם (דע' 13).

וגם מי שטבע במים שאין להם סוף, כתב הערך שי (יור"ד סי' שעה) שאף שאין מחאבלים עליו עד שימצא, כדי שלא יבואו להתיר את אשתו, מימ לענין היארציית מונים לו מיום שטבע, משום שהולכים אחר הרוב לומר שמת מיד כשטבע.

51 ובטעם דעה זו כתב השי"ך (יור"ד סי' תב ס"ק ו) בשם המשאית בנימין, שכיון שנהגים העולם להתאבל עד היארציית, אם גם בשנה הראשונה יקבע היארציית ביום המיתה יפסיקו או להתאבל, והרי האבלות נהגת עד י"ב חודש מיום הקבורה. ולפי זה, כתב בשו"ת אגרות משה (יור"ד ח"ג סי' קט אות ב) שאם אירע כן באדר והשנה הראשונה היא מעוברת, יהיה היארציית באדר הראשון ביום הקבורה, ואילו באדר השני [למנהגינו שנהגים היארציית בשני החודשים] יהיה היארציית ביום המיתה, שהרי באדר הראשון כבר עבר י"ב חודש מיום הקבורה.

[משניב ס"ק מה]

לסקלקל גר ולומר קדיש⁵².

52 וכמו כן, כתב הקצושי"ע (סי' רכא ס"ח) שיעסקו בתורה במצות ובשאר מצוות טובים לזכות אביו ואמו [וראה עוד לעיל (ס"ק מב), מה שהבאנו בענין הלימוד לעילוי משמת הנפטר ביום היארציית].

[משניב ס"ק מו]

דיום טוב של"ו הוא⁵³ וכו', רק עד מנחה גדולה⁵⁴ וכו', יומר קפבור אכיו⁵⁵.

53 וכן המהלל והסדק, כתב הבאר יעקב (דובא בשערי תשובה) שלא ישלימו תעניתם, והוא נלמד ממה שכתב המג"א (סי' תקנט ס"ק יב) בשם הבית יוסף שבתשעה באב נדחה אינם משלימים התענית, וכן כתב בשו"ת הר הכרמל (או"ח סי' י"ד וזה). והוסיף העצי לבנה (יור"ד סי' ריד ס"א), שאף אינם צריכים התרה, כיון שמתחילה על דעת כן קיבלו התענית שאם יארע ברית לא יצומו [וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק יח)].

ואף אם יש מהלל אחר שיכול למלא את מקומו, כתב בשו"ת הר הכרמל (שם) שהמיקל לכתחילה להיות מוהל ביארציית לא הפסיד, כיון שעיקר התענית היא לכפרה על אביו, והרי המצוה להיות מוהל גדולה עד מאד ומועילה לכפר, וכן דעת הבאר יעקב (כאן).

ולענין פדיון הבן, כתב בשו"ת פנים מאירות (ח"ב סי' צט) שכהן הפודה בן ביארציית חייב להשלים תעניתו, משום ששתית היין מכוס הברכה אינה מוטלת דוקא עליו, ולכן יפדה הכהן ואחר יברך על היין, מאידך, השערי תשובה (סי' יט) חלק עליו, שהרי אפילו בתשעה באב שנדחה אין הכהן הפודה צריך להשלים תעניתו [כמובא במשניב לעיל (סי' תקנט ס"ק לח), אמנם הא"ר (שם אליה זוטא ס"ק יג) סובר שמשלים תעניתו, משום שדוקא יום המילה נחשב כיום טוב, ככתוב "יש אנכי על אמרתך"], וקל והומר שאינו צריך להשלים ביארציית, וכן כתב החכמת אדם (כלל קעא סי"א). והוסיף השערי תשובה, שראה שאף אם הוא פדיון הבן שנדחה זמנו אינו צריך להשלים, כיון שזמן הפדיון אינו תלוי בכהן ותחשב

עבורו זמנו קבוע. [אמנם לגבי תשעה באב שנדחה, דעת המשניב שם שבאופן זה האב והכהן משלימים תעניתם].

ולגבי חתן בשבעת ימי המשתה, כתב בביה"ל לעיל (סי' תקנט ס"ט ד"ה ונדחה) שאינו צריך להתענות, ומימ כתב בשם החכמת שלמה שצריך התרת נדרים.

ולגבי סעודת סיום מסכת, כתב השי"ך (יור"ד סי' רמו ס"ק כז) בשם המהר"ל שאסור לאכול בה ביום היארציית, וכן כתב הפמ"ג (סי' תמד משב"ז ס"ק ט), אמנם אם הוא עצמו סיים את המסכת, כתב בשו"ת מהר"ם שיק (יור"ד סי' שטו) שמוותר לו לאכול בה ביום היארציית, אך אין להתיר לשאר המומטים לסעודה [ולדעתו גם המהר"ל סובר כן], וכן כתב בספר גשר החיים (ח"א פלי"ב סי' ט) בשם הבית לחם יהודא (יור"ד שם). וראה לעיל (הע' 39) שהחתם סופר והכתב סופר נהגו לסיים מסכת ביום היארציית כדי לאכול בסעודת הסיום [והיינו לפי שמעולם לא נהגו להתענות, ואין מכאן ראייה למי שנהג להתענות שמוותר לו לאכול].

54 ומי שיש לו היארציית בערב תשעה באב, כתב לעיל (סי' תקנב ס"ק כט ובשעה"צ שם ס"ק ל) שמתענה עד אחר תפילת מנחה ואוכל סעודה מפסקת, ואינו צריך לפרוע יום אחר כנגדו, ומימ כתב שטוב שבפעם הראשונה לא יתענה רק עד חצות היום ויתפלל מנחה גדולה, ולאחר מכן יאכל סעודה מפסקת.

ולענין היארציית שחל בערב שבת, האם מחוייב להשלים התענית עד צאת הכוכבים, כתב לעיל (סי' רמט ס"ק ב) שאם בפעם הראשונה שחל היארציית בערב שבת השלים התענית, חייב לעולם להשלים, ואם בשנה הראשונה חל היארציית בחול שאו משלימים התענית, נחלקו אחרונים האם גם בשיחול אחר כך היארציית בערב שבת חייב להשלים [אלא אם כן התנה במפורש שאין רעתו להתנהג כן לעולם], או שמן הסתם לא קיבל על עצמו להשלים בשיחול בערב שבת, ומי שמצטער יכול לסמוך על המקילים, וראה מה שכתבנו שם.

55 על מה שכתב השלי"ה שיתענה ביום פטירת רבי משום כבודו, העיר הא"ר (אליה זוטא ס"ק ח) שטעם התענית ביארציית אינו משום כבוד אביו, אלא משום סכנה שהורע מזלו באותו יום. [וראה מה שהבאנו בזה לעיל (ס"ק מג)].

האם מועיל להתענות תענית יארציית על מי שאינו קרובו, כתב המעבר יבך (חלק שפתי רננות פכ"א) שמועילה התענית, וכן דייק בספר דברי סופרים (יור"ד סי' שעו ס"ק נב) מדברי השלי"ה, ולכן מי שאינו יכול להתענות, יכול לבקש מאחר שיתענה עבור אביו.

[משניב ס"ק מט]

ע"ל"ן לוי⁵⁶.

56 ומי שהתחייב תענית לכפרה על עון, כגון שנפל מידו ספר תורה, כתב בשו"ת רב פעלים (ח"א סי' לג) שאין יום כיפור עולה לו לשם כך, וכמו כן אין כפרת יום כיפור פוטרנו מתענית זו, שהואיל וחז"ל קבעו עליו חובה לשלם תענית, אין יום הכיפורים פוטרנו מלשלם חובותיו. אמנם, מי שקשה לו להתענות, כתב המשניב לעיל (סי' רפח ס"ק ח, ובביה"ל לעיל סי' ר"ה או) לענין מי שהתענה תענית חלום בשבת או בערב יום כיפור ומחמת זה התחייב ליתן תענית על תעניתו, שרשאי לסמוך על הסוברים שאחרי שעבר יום הכיפורים אין צריך לשוב ולהתענות, משום שיום הכיפורים כפר לו, ועוד, שיש סוברים שגם תענית חובה עולה לו לתעניתו, ובמקום הדחק רשאי לסמוך על דעתם אפילו בשאר תענית חובה.

